

Müüri 2, Olustvere, Suure-Jaani vald, Viljandimaa
 Pottsepp: Carl-Johann Naanuri
 Kahlite toorikud: Amme Keraamika OÜ, Priit Allas
 Kahlite maalingud: Kaie Pungas
 Muinsuskaitsejärelevalve, tööjoonised: Oldschool OÜ, Joosep Metslang
 Tellija: Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskool, Marika Šadeiko

SALAPÄRANE KAHHELAKI – KAS KRAHVINNA KUNSTIPROJEKT?

Artur Ümar

Üks salapärasemaid ahjusid Eesti häärberites asub Olustvere mõisa külaliste salongis. Kummaliseks muudab selle ahju tema motiivistik, mis on täiesti omanäoline ja ainulaadne. Ahju tapeetkahlid (kahlid motiiv kandub edasi nagu tapeet paanidel) tehnoloogial üles ehitatud motiivistik ja ilma vahekarniisideta vorm moodustab terviku.

Ilmselgelt lasub kogu süü krahv Nikolai von Ferseni abikaasa Sofial, kes on lasknud maalida ühele kahlile oma nime koos ahju valmistamise daatumiga: 1899–1901. Kõik viitab asjaolule, et ahi on algusest peale tema eksperiment. Oletatakse isegi, et maaling on Sofia enda kädetöö.

Õnnestunud eksperiment on eriline ka materjalikäsituselt: vähe on ahjusid, mille kahlid on tehtud siinmail toona haruldasest valgest savist. See viitab sidemetele Saksamaaga. Samuti polnud Eestis enne nähtud värvilisi

glasuuritud ahjusid, eriti veel nii säravates toonides (v.a renessanss-stiilis sissetoodud kahlid ja mõni üksik Soomest Turust pärinev historitsistlik ahi).

Motiivide päritolu jääb saladuseks. Lopsaka taimornamendiga ääristatud vahtralehed mõjuvad väga moodsalt ka tänapäeval – mis nad siis veel 20. saj vahetusel võisid olla!

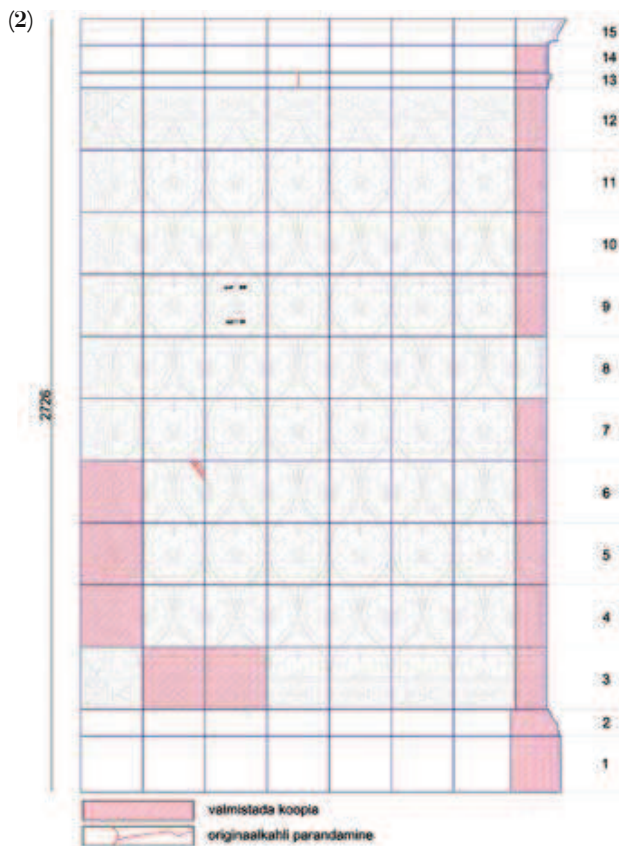
Ahju restaureerimine on olnud vaevaline, kuid täis häid üllatusi. Nõukogude ajal lõhutud ahju restaureerimisest unistas Olustvere mõisat haldav teenindus- ja maamajanduskool pikalt.

Aastast 1999 seisis ahi lahtivõetuna mõisa põrandal: 40% selle kive oli lõhutud või kadunud. Küsiti hinnapakkumisi ja tegevuskavu eri pottseppadelt ja tegijatelt. Oldschool OÜ juurde jõuti alles 2015. a sooviga lasta puuduvad kahlid kopeerida ja ahi üles laduda, kuid ette-

(1)

(1) Olustvere mõisa külaliste salongi ahi peale restaureerimist. Foto Carl-Johann Naanuri

võttel polnud teiste käimasolevate objektide tõttu võimalik kopeerimist ette võtta. Oldschool võttis siiski enda kanda järelevalve, dokumentatsiooni koostamise ja üldise korralduse.

Pärast Joosep Metslangi tehtud jooniste kooskõlastamist Muinsuskaitseametis tuli leida pädev pottsepp ja kahlite valmistaja. Koostöö Priit Allasega Amme Keraamikast oli edukas, sest kui esimene partii oli prügimäele saadetud, tuli teine juba täiesti korralik (keraamika valdkonnas pole praagi tootmine esimese partiina haruldus). See nihutas küll ajakava korralikult edasi, ent tagantjärele võib öelda, et valminud kivid on selle ahju jaoks ideaalsed.

Pottsepa leidmiseks oli kool rääkinud mitme meistriga, kuid juhus aitas leida Carl-Johann Naanuri. Tema pedantsus ja nüüdisaegsed teadmised viisid tulemuseni, mille eest ta pälvis Muinsuskaitseametilt 2016. a käsitöömeistri tiitli. Eriliseks muutis Naanuri töö moodsa hambaarstilaseri kasutamine tahmatopside süvistamisel. Toppide kahli taha peitmise idee oli tulnud Oldschoolilt, kuid Naanuri arendas seda tunduvalt edasi. Samuti lahendas ta lõõristiku, kasutades Austrias levinud moodul-šamottsisu. Seejuures tehti lõõride arvutused eriprogrammiga, mis aitas välja arvutada maksimaalse soojussalvestavuse.

Sama tähtis roll oli Kaie Pungasel ja tema meeskonnal kahlite maalijaina. Eriti meeldiv üllatus oli uute maalingute sarnasus originaalidega. Kaie suutis väga hästi tabada üle saja aasta tagasi valminud maalingute tonaalsuse eripära ja lihtsakoelise vahtrapuulehe motiivi. Ei ole üldse kerge jäljendada perfektusest kaugeid detaile, mis samas loovadki romantilise terviku. Iga joon on toonilt erinev ja kordumatu ning koopiat aitab originaalilt eristada ainult aruande vahele lisatud kahjustuste joonis, millele on täpselt märgitud isegi väikesed praod.

Algse ahju oli raudteerelssidele ladunud pottsepp Tartust. Tema nimi S. Mad. Tepfer¹ oli kirjutatud seinale koos daatumiga 1901, mis tõenäoliselt markeerib töö algust, sest hiljem poleks ta seda enam sinna kirjutama mahtunud. Tõenäoliselt toodeti kahlid siiski Saksamaal, sellele viitab nende sisekülje saksakeelne markeering (nt *Linke Eck kachel Unter*²), samal ajal kui Eesti tollases kultuuriruumis kirjutati vene keeles. Samuti viitab välismaa päritolule valge savi.

Kas mõisaproua Sofia lasi juba valmis toorikutele ahju maalida mujal või tehti põletus Olustveres koos maalingutega, see küsimus jääb praegu vastuseta. Küll aga võib kindlalt väita, et see on väga haruldane kooslus, mis on oma väarikusele kohaselt nüüd ka restaureeritud.

(2) Ahju kahjustuste kaardistamise joonis. Autor Oldschool OÜ

(3) Mõisaproua ahju säilinud detailid enne restaureerimist.

Foto Carl-Johann Naanuri (4) Ahju sokli ladumine. Eritähelepanu väärib puhastusluugi ava ja tops, mis on tehtud moodsa hambaarstilaseriga. Foto Joosep Metslang

¹ *Töpfer* – pottsepp (saksa k).

² *Linke Eck kachel Unter* – vasak nurgakahhel all (saksa k).